संस्कृत
पुराण

-ऊं:१:८१

३८६७

पुराण

सोमेश्वर कथा

ही ३४

४१०/ पु. ११

१।४२३

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

(1)

॥ हे कथा सोमो[illegible]रा॥

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

मु

(२)

॥श्रीगणेशायनमः॥युधिष्ठिरउवाच॥शरत
ल्पगतंभीष्ममुपगम्यमहामतिः॥मूर्ध्नाप्रण
म्यधर्मात्मापप्रच्छेदंयुधिष्ठिरः॥१॥हतेषुकुरु
मुख्येषुभीमसेनेन [illegible] ॥ तथापरेषुभूपेषु
हतेषुयुधिजिष्णुना॥ [illegible] धनकुमंत्रेणाज्ञातो
स्माकंकुलक्षयः॥ [illegible] भुविभूपालाबालव्र
ह्मातुरादृते॥३॥ [illegible] पंचपंचैवशोभार
संज्ञिके॥एकातपत्रमपितद्राज्यंमहद्धिनराधिप
ते॥४॥जीवितेपिजुगुप्सामेभोगेषुनर
तिःक्वचित्॥ ६ ह्रीसं

१

Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai, joint project of the

(2A)

नतिविछेदसंतोषोहृदयेन्नहि॥५॥ अश्वत्थामास्त्रनि
र्दग्धोत्तरागर्भसिंन्त्वं॥ अंनोमेहिगुणंदुःखंपिंड
विछेदहृद्दर्शनात्॥६॥ किंकरोमिक्वगछामिपितामहस्व
[illegible]॥ येनसंपद्यतेस[illegible]तिश्चिरंजीविनी॥७॥
[illegible]भउवाच॥ [illegible]वस्याभित्रतानामुत्तमम्
[illegible]यस्याचरणमात्रे[illegible]नेश्चिरंजीविनी॥८॥ अन
[illegible]स्यायदापार्थसोभ[illegible]सुताभवेत्॥ नस्यामश्वत्थ
मूलेतुपूजयित्वाजनार्दनं॥९॥ अष्टोत्तरशतंकुर्या
[illegible]मिन्द्र[illegible]तावलसंख्यानुपादाय

Joint project of Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(3)

सथानुफलानिच ॥ ७ ॥ तराजंश्रिरंराजन् विष्णोः
प्रीतिकरंपरं ॥ उत्तरकारं ॥ आद्गर्भेजिवभवाप्सिस
निष्पति गुणौ नुमौ ॥ विश्रुत ॥ ८ ॥
हं वा क ॥ ॥ पु
तरभ ॥ प्रकाशय ॥ दिनभ
मत्येकिं नादोक्ता ॥ ९ ॥ श्री श्रअवाच ॥
अस्तिभूमंडले विख्याताकालीनाममहापुरी ॥
ब्रह्मक्षत्रियविट्शूद्राःस्वकर्मनिरतैर्युता ॥ १ ॥
अलकेवकुबेरस्यशेभस्यवाअमरावती ॥ लवती

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(3A)

नरलाटापावकस्यमहापुरी॥१५॥तत्रराजा
महासेनोबभूवामितविक्रमः। तस्मिन्‌रा
सतिभूपालोमोदतेस्ममहाजनाः॥१६॥त
स्यराष्ट्रेनदुर्भिक्षादृतयोनपदंदधुः॥तस्मि
न्राष्ट्रेद्विजःकश्चि[illegible]स्वामीतिविश्रुतः॥१७॥
तस्याभार्यासुरूपा[illegible]ताधनवतीशुभा
यथार्थनामधेया[illegible]लक्ष्मीरिवसविग्रहा॥१८॥
तस्यांसजनयामाससोपुत्रंतुगुणान्वितं॥
एकांदुहितरंसातुसुरूपांचप्रियान्वितां॥१९॥

प

"Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

(५)

२

अत्रांतरे द्विजः कश्चिद्भिक्षार्थसमुपागतः॥दी
प्यमानस्च तेजोभिर्मूर्त्तिमानीव पावकः॥२०॥
द्वारदेशमुपागम्य प्रभुलौ आशिषस्तदा॥देव
स्वामीस्नुषाः सर्व स[illegible]यैससंभ्रमां॥२१॥भि
क्षां प्रत्येकमानीय [illegible]स्मै द्विजन्मने॥अ[illegible]
च व्याशिषं प्राप्तस्ता[illegible]सौभाग्यदायकं॥२२
ततो गुणवतीमा[illegible]तास हस्तिक्षया॥वि
प्रायभिक्षां प्रददौ कृत्वा पादाभिवंदनं॥२३॥
आशीषं च ददौ विप्रं शुभे धर्मवती भव॥
[illegible]वे लक्षणवतीं श्रुत्वा कन्यां प्रत्यायया

।।२

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(5A)

तीयत्र तिष्ठन्ति ॥ श्रूयतां तयोरस्माकं कथं भु
ञ्जामहे वयं ॥५२॥ एवं श्रुत्वा स गर्धरस्तु करुणा
हृतचेतसा ॥ तयोरन्तिकमागत्य वचनं समभा
षत ॥५३॥ गर्धभौवाच ॥ तातस्तु युवयोः का
मो भोजनं क्रियतां युवां ॥ पारमुत्तारयिष्यामि
जलधेः प्रातरेयुवां ॥५४॥ ततो रात्र्यां व्यतीतायां
उदिते तु दिवाकरे ॥ पारमुत्तारितौ तौ तु
गर्धराज्ञेन वेगिना ॥५६॥ सिंहलद्वीपमागत्य
स्थितौ सामान्यगृहं प्रति ॥ ततः प्रत्यूषसमये
संमार्जनगृहांगणे ॥५७॥ लेपनं च कृतं

A joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(5)

तत्र तदा सेवा दिनं प्रति ॥ एवंविधदत्तोस्तत्रप
र्णसंवत्सरो ययौ ॥५८॥ स्नुषाः पुत्रीसमाहूय सो
माप्रच्छ विस्मितः ॥ मार्जनं लेपनं कापि कुरो
ति मम कथ्यताम् ॥५९॥ एवं देवाथ जगदुः सर्व
कार्यमिदं न हि ॥ ए[illegible]ज की सोमा निभ्रतं सं
स्थितानि हि ॥६०॥ द[illegible] ब्राह्मणी कन्यां मार्जयं
ती गृहांगणं ॥ लिं[illegible] गणं प्रातभ्रात्तरं चसु
दुर्गमं ॥६१॥ तोपप्रच्छ सो गत्वा कौ युवां कथ्यतां म
म ॥ उचतस्तौ तदा पृष्ठौ बाचा ब्राह्मणपुत्रकौ ॥६२॥
सोमा ऊचुः ॥ दग्धस्मिन्नश्रतन श्वास्मिन् ब्राह्मणा
गृहमार्जकौ ॥ कां गतिं मा प्रयास्यामि पापा 6

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(5A)

दस्मादसंत्रायं ॥ ६३ ॥ पापजातिरहं वाला रजकीस
ंवेतो द्विजा ॥ किं चतुर्ब्राह्मणो भक्त्या विरूद्धं मे चिकीर्षति ॥
॥ ६४ ॥ शिवस्वाम्युवाच ॥ एषा गुणवती नाम स्वसा मम
सुमध्यमा ॥ अस्याः स[illegible]मध्येव धर्म्यं संप्रयास्य
ति ॥ ६५ ॥ अतो हेतोः स[illegible]स्वा दासकर्म करोम्यिवः ॥
सोनाथ उवाच ॥ अतः परं न कर्तव्यं यास्यामि शिवशा
सनात् ॥ ६६ ॥ इत्युक्त्वा गृहमागत्य स्नुषाभ्यः प्रस्फ
वाचह ॥ यः कश्चिन्मानराष्ट्रे स्मिन्न क्षीयं तेभ्यानवाः

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(6)

कुचित्॥ ६॥ तथैव रक्षणीयास्ताश्च दुर्दाम्यपौन
या॥ कस्यचिद् द्विजवनात्कोपि नदग्ध्वयमं कथं चनगः॥ ६॥
तश्चेत्कन्या स्नुषाभि[illegible]सोभ्यायाता[illegible]
पादमुद्धारयामास [illegible] द्विजपुत्रको॥ ६॥ [illegible]
माकाशभाजनस्यात [illegible] महार्णवे॥ [illegible] का[illegible]
री सर्वे निमेषाच्च प्रभावतः॥ ७॥ सोमा दृष्ट्वाथ [illegible]
ती हृष्टा पूजामथाकरोत्॥ अत्रांतरे शिवस्वामी
स्वदेशात्प्राप्य सत्वरं॥ ७१॥ स[illegible] [illegible]कुजा॥

Joint project of The Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(6A)

भोज्जयिनींप्रति ॥ आ नीतोथवरंतत्र वेदशर्मासुलं
ऋषीः ॥ ७२ ॥ ब्राह्मणं रूद्रशर्माणं गुणेनस्वहृदंस्व
सुः ॥ ततस्साख्जकौसोमा... वाहिकमकारयत् ॥ ७३ ॥
कलग्नेचक्रनस्तावे... मीस्वकन्यका ॥ दृढेवा
पावतीतस्यैगुणीरूद्र... णे ॥ ७४ ॥ ततोवैवाहि
केमंत्रैर्ह्रियमानेडुलाशान ॥ ततःसप्तमंसथ्येरुद्र... पदी
...त्तत्क्षदा ॥ ७५ ॥ रुरुहुर्बंधिवाःसर्वस्थितास्ता
मानिराकुला ॥ आक्रंदस्तमहानासीछोकानांत

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(७)

त्रपश्यतां ॥७६॥ धनवत्येन साद्धं [illegible] नराजः गौ
वतः ॥ आससाद तदा जीवस्थ नवस्सहसो [illegible] तः ॥७७॥
एवं विवाहं निर्वर्त्य व्रतराजं निवेद्य च ॥ पुण्यं संकल्प
विधिवद्दत्तोम्मस्य वि[illegible]नं ॥७८॥ रुद्रशर्मा ततस्
स्माद्व्रतराजप्रभावतः [illegible]मं प्यतां धनवती लो
मायाता गृहं प्रति ॥७९॥ एवं सा रजकी सोमा जीव
इत्वा स्वतं द्विजन्म ॥ चचाल हर्षसंपूर्णा इ पतिकामतः
स्वमंदिरं ॥८०॥ अथांतरे गृहे तस्योः प्रथमं तनया

The Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai "Joint project"

(७A)

र्भतः॥ पुनःस्वामी म्रतस्तस्य जामाता च ततो मृ
तः॥८१॥ तथैव रक्षिताः सर्वे स्नुषाभिस्तु प्रय
त्नतः॥ श्रीविहीनं पुरं जातं तद्गृहं च विशेष
तः॥८२॥ आगच्छत्यां तदा तस्यां सोमवारान्वि
ता तिथिः। अमावास्या च म्पयाथ म्रतसंजि
विनि तिथिः॥८३॥ [illegible]याद् दर्शने ततो यांति वृद्धां
कांचित्स्त्रियां तदा॥ [illegible]भार धराक्रांताः कृ
दयानां सुदुःखिता॥८४॥ वृद्धोवाच॥ अवता
रयं मे पुत्री तूलभार शिरस्थितं॥ एतद्भार
भराक्रांता जीवितं त्यजामि वै॥८५॥ सोमाउवा

१०

(४)

अमावास्याद्यमेवृद्धे सोमवारयुतातिथिः
पुनर्ददर्शयांतिसा मल्लभारवती स्त्रिया॥ तामु
वाचततः पुत्रीमल्लभारोमहामति॥ ८७॥ अवे
गे तार्यक्षणंतिष्ठतसैवास्याम्याहंतव॥ सोसाउवा
च॥ अद्यमल्लंनदृष्ट्वात्वंस्पृशामिकथंचन॥ ८८॥
ततोश्वत्थतरुंप्राप्य नद्यास्तीरेचतुष्पथः॥ ८९॥
स्नात्वा [redacted]ः विष्णुसमभ्यर्च्यर्चेसीकृतासिःप्र
दक्षिणाः॥ साचकारमहाभागलदेवाद्योतरंसा
तं॥ ९०॥ शीष्यउवाच॥ यदाप्रदक्षिणावर्तेमात्रं

A Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(8A) स्तीकृतहस्तया॥ तदातज्जीविताःसर्वेजामातृ
पितृपुत्रकाः॥ १९॥ नगरंश्रीसमाकीर्णंतत्कृतं
चविशेषतः॥ आयाताचमहाभागासोमाचस्व
गृहंप्रति॥ २०॥ जीवितं वीक्ष्यभर्तारंपुत्रंजामा
तरंतथा॥ अतुलं [illegible]मासाद्यजगामकृतसं
स्थितां॥ प्रणिपत्य [illegible]ाः सर्वापप्रच्छस्तांयश
स्विनीं॥ स्नुषाऊचुः॥ मृतास्तेतनयोदेवीप
तिजामातृबांधवाः॥ २१॥ जीवितास्तेकथंदे

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

वीपतास्ततत्कथवद्॥सोमाउवाच॥गुणवत्यै
मयादत्तंव्रतराजस्यपुण्यतः॥१५॥मृतस्तुत
छिपाकेनपजामातृपुत्रवाः॥तस्मिन्कालेपथि
तदासोमवारयुतातिथिः॥१६॥तदेवसामयात्रा
स्नासरिताचसमुद्रगा॥तस्यांतीरेमहावृक्षोऽश्व
त्थोद्रुमराडिव॥१७॥ [illegible] वृक्षंनमस्कृत्यद्वामूल
कंचतथापथिः॥ [illegible] छुमभ्यर्च्यकृतास्तत्र ॥११॥
प्रदक्षिणाः॥१८॥सीकृताहस्तयातत्रहूतमहोत्त
रंशतम्॥जीवितास्तत्प्रभावेनपतिजामातृपुत्र
काः॥१९॥सर्वाभिःस्त्रियमासाद्यव्रतराजप्रभावतः॥
भविष्यतिनवैचव्यंसौभाग्यंसभविष्यति॥२०॥

(११)

स्नुषाः स्ताः कारयामास तदा सोमाव्रतेश्वरं ॥ भुक्त्वा
भोगान्बहूंस्तत्र पुत्रपौत्रादिभिः सह ॥१०१॥ तेश्च
सर्वे परित्यक्ता विष्णु [illegible]का ॥ एतत्ते कथितं पा
र्थ विस्तरेण मया [illegible] महात्म्यं व्रतराजस्य म
त्कं च प्रशासनं ॥ सो[illegible]भाव निखिलो वैधव्य
विनिवारणं ॥१०२॥ यु[illegible]र उवाच ॥ अस्य तु व्र
तराजस्य को विधिर्वद विस्तरात् ॥ कर्तव्यं केन
कार्यं नारिभिः पुरुषोपि वा ॥१०४॥ भीष्म उवाच ॥

(१०)

मावास्यातुल पार्थसोमवारान्विता यदा ॥ तदा
तु कथ्यतमं कालो देवानामपि दुर्लभः ॥ १०५ ॥ प्राप्
स्थाय यानारी कार्यं स्नानं जलाशये ॥ स्नात्वा मौ
नेन कौशेयं परिधा[illegible]तं नवं ॥ १०६ ॥ दीना यो ह
[illegible] मूले तु समीपे कुरु[illegible] ॥ अश्वत्थमूले कर्त
व्या विष्णुपूजा समंत्रका ॥ १०७ ॥ अव्यक्ताय व्यक्तस्व
रूपाय स्थितिस्थित्यंतकारिणे ॥ आदिमध्यांत
हीनाय सहस्रशिरसे नमः ॥ १०८ ॥ विष्णुपूजां ततः

The Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai, joint project.

१२

(10A)

एवंसंपूज्यगोविंदंपीतवस्त्राक्षतैःफूलैः।कुसुमै
र्विविधैश्चैवभक्ष्यभोज्यादिभिस्तथा॥१०९॥अ
श्वत्थपूजनंकार्यंप्रोक्तमंत्रेणपांडव॥अश्वत्थ
मूलभुग्वासगोविंदस्यसदाप्रियः॥११०॥अशेषं
हरमेशोकंवृक्षराजनमोस्तुते॥मूलतोब्रह्म
रूपायमध्यतोविष्णुरूपिणे॥१११॥अग्रतःशि
वरूपायवृक्षराजायतेनमः॥यानिकानिचपापा
निजन्मांतरकृतानिच॥तानितानिविनश्यंति
प्रदक्षिणंपदेपदे॥प्रदक्षिणामंत्रः॥११२॥अमा

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(11)

वास्यायैनमः॥ सोमवारायः॥एवंप्रज्ञाविधिं
ह्रस्तानरो दद्यात्स्व दक्षिणाः॥ मौक्तिकैः कां
चनैरौप्यैर्हीरकैर्मणिभिस्तथा ॥१२॥ कांस्य
पात्रैस्तथाताम्रभक्ष्यान्नैः पृथक् पृथक् ॥ गृही
त्वाभ्रमणं कार्यं प्राद[illegible]नपिप्पले ॥१३॥ ता
त्स्मद्राक्षणं कार्यं या[illegible]श्रोत्ररात्रं ॥ तद्दत्तं
आतं विप्राय पुरं [illegible]दीयते ॥१४॥ तं
लानिराभिश्चाहारं रात्रौ च स्वजनैः सह ॥
एवं तु कथितं भूप व्रतराज विवर्णया ॥१५॥

॥१२॥

"Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com